

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата
мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх.

Одлуком Наставно-научног већа Факултета 01-1277/2-6.14 од 25.06.2018. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх., под насловом:

НАЧЕЛА ГРАДИТЕЉСКОГ ПРЕДАЊА И ЊИХОВА САВРЕМЕНА ПРИМЕНА

Након прегледа достављене Дисертације Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

На основу члана 32. (с2) Самосталног члана Закона о изменама и допунама Закона о високом образовању (“Сл. гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12, 89/13 и 99/14), члана 38. Статута Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен Факултета“, бр. 89/12 - пречишћен текст и 98/14), а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ“, бр. 81/08) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 08.06.2015. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 15.06.2018. године, донело одлуку број 01-815/2-7.23 којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидата мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх., и теме докторске дисертације, под насловом **„Начела градитељског предања и њихова савремена примена“**, у саставу:

- др Мирјана Ротер Благојевић, председник Комисије ванредни професор Архитектонског факултета у Београду,
- др Ана Радивојевић, члан Комисије ванредни професор Архитектонског факултета у Београду, и
- др Игор Марић, члан Комисије

виши научни сарадник Института за архитектуру и урбанизам Србије, у Београду.

На основу члана 32 (с2) Закона о високом образовању (“Сл. гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12, 89/13 и 99/14), а у складу са чланом 99. Статута (" Сл. билтен Факултета", бр. 89/12-пречишћен текст и 98/14) и члана 31. став 1. Правилника о докторским студијама ("Сл. билтен АФ", бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 06.07.2015. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 13.07.2015. године, донело одлуку бр. 01-1979/2-12. којом се прихвата тема докторске дисертације, под насловом: **„Начела градитељског предања и њихова савремена примена”**, кандидата мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх.

На основу члана 32. (с2) Закона о изменама и допунама Закона о високом образовању (“Сл. Гласник РС”, бр 44/10), а у вези са чланом 162. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 105/15- пречишћен текст), и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 29.09.2015. године, одлука број 61206-4053/2-15, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 12.10.2015. године, донело одлуку број 01-1792/2-5.8. да се мр Тихомиру Обрадовићу, дипл. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом **„Начела градитељског предања и њихова савремена примена ”**, и да се за ментора именује проф. др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Именованом је одлуком број 01-2065/2-9.7 од 28.11.2016. године одобрен продужетак рока за одбрану докторске дисертације до 30.09.2018. године.

Завршену докторску дисертацију кандидат је предао Већу докторских студија у јуну 2018. године.

На основу члана 101. и члана 102. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 105/15-пречишћен текст), члана 37. Правилника о докторским академским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 18.07.2018. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 25.06.2018. године, донело одлуку број 01-1277/2-6.14 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх., под насловом **„Начела градитељског предања и њихова савремена примена”**, у саставу:

- др Ана Радивојевић, председник Комисије,
ванредни професор, Архитектонског факултета у Београду,
- др Мирјана Ротер Благојевић, ментор и члан Комисије,
ванредни професор, Архитектонског факултета у Београду, и
- др Игор Марић, члан Комисије,
научни саветник, Института за архитектуру и урбанизам Србије, у Београду.

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научном пољу Техничко-технолошких наука, научној области Архитектура и урбанизам, односно ужој научној области Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и очување градитељског наслеђа, за коју је Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Списак радова који квалификују проф. др Мирјану Ротер Благојевић за ментора докторске дисертације наведен је у наставку:

1. Ljubenov, B. G., Roter Blagojević, M. Disappearing of the Traditional Architecture – The Key Study of the Stara Planina Villages. In *Serbian Architectural Journal*, Vol. 8, No. 1 (2016): 43-58. ISSN 1821-3952
2. Roter Blagojević, M., Tufegdžić, A. The new technology era requirements and sustainable approach to industrial heritage renewal. In *Energy and Buildings*, Volume 115, 1 March 2016: 148–153. ISSN: 0378-7788
3. Tufegdžić, A., Roter Blagojević, M. Golden Era of Lager Breweries in the Southern Austro-Hungarian Empire. In *Industrial Archaeology Review*, 37 (2015): 33-47. ISSN: 0309-0728
4. Radivojević, A., Roter Blagojević, M., Rajčić, A.: The issue of thermal performance and protection and modernisation of traditional half-timbered (bondruk) style houses in Serbia. In *Journal of Architectural Conservation*, Volume 20, Number 3 (2014): 209-225. ISSN 1355-6207
5. Roter Blagojević, M., Milošević, G., Jadrešin-Milić R., Nikolić M.: A new life of the Ottoman fortress Ram. In *Journal of Cultural Heritage*, ed. Angelo Ferrari, Elsevier Publisher in Paris, Vol. 14, No. 3S (2013): S20-S24. ISSN 1296-2074

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидат Тихомир Обрадовић је Архитектонски факултет Универзитета у Београду уписао је 1977. године и завршио 1984. године, смер Пројектовање, са просечном оценом 8,46. Дипломски рад *“Структурална анализа неких манастирских конака“* је одбранио оценом 10 (ментор професор др Бранислав Миленковић) и стекао назив дипломирани инжењер архитектуре.

На последипломским студијама Архитектонског факултета у Београду курс *Архитектонска организација простора - Становање*, одбранио је 1995. године специјалистички рад *„Прелазни простори у традиционалном градитељству“* (ментор проф. др Бранислав Миленковић).

На истом факултету је 2000. године одбранио магистарску тезу *„Типолошка анализа прелазних простора“* (ментор проф. др Бранислав Миленковић).

Током свога вишедеценијског професионалног рада (од 1986. године) био је на радним местима архитекте планера, саветника, директора и националног консултанта и сл., учествовао је и руководио израдом више десетина просторних, генералних, детаљних, регулационих и планова детаљне регулације, као и урбанистичких пројеката, идејних решења, идејних и главних пројеката породичних кућа, манастирских конака, визиторских центара, етно домаћинства, едукативних центара и пословних објеката различитих намена.

Идејно је осмислио и организовао изложбу радова проф. Божицара Петровића: *„Кућа је наша велика суштина“* у Галерији науке и технике САНУ, у Београду, 2008. године.

Поседује лиценце одговорног планера, одговорног урбанисте, одговорног пројектанта и одговорног инжењера за енергетску ефикасност зграда Инжењерске коморе Србије, као и сертификат *Lucern School of Business–Institute of Management and Regional Economics* са специјалистичког курса *Планирање развоја општина*, одржаноггодине

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација мр Тихомира Обрадовића, дипл.инг.арх., под насловом „НАЧЕЛА ГРАДИТЕЉСКОГ ПРЕДАЊА И ЊИХОВА САВРЕМЕНА ПРИМЕНА” има укупно 251 страна, од којих су првих 15 страна (нумерисаних римским бројевима) пре основног текста, насловне стране на српском и енглеском језику, подаци о ментору и члановима комисије, резимеи на српском и енглеском језику и садржај рада. Основни део рада има укупно 162 страна са текстом и пратећим илустрацијама и табелама: картама (3) и табелама (4). Након тога следи библиографија са прегледом извора и литературе, са укупно 130 цитираних библиографских јединица наведених на 8 страна и једна страна са скраћеницама. Иза тога су дате 42 странице са 253 илустрације и 15 страница пописа слика са навођењем извора. Следи биографија аутора са одабраним научним радовима на 3 стране, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу на 4 стране.

Садржај дисертације је следећи:

Резиме са кључним речима на српском језику

Резиме са кључним речима на енглеском језику

Предговор

1. УВОД

- 1.1. Проблем и предмет истраживања
- 1.2. Циљ и задаци истраживања
- 1.3. Полазне хипотезе
- 1.4. Научни методи истраживања
- 1.5. Анализа досадашњих истраживања теме и објављених радова
- 1.6. Одрживо грађење, концепт и основни појмови

2. АНАЛИЗА НАЧЕЛА ГРАДИТЕЉСКОГ ПРЕДАЊА У СРБИЈИ У ПЕРИОДУ ДО ДРУГЕ ПЛОВИНЕ XX ВЕКА

- 2.1 Објашњење базичних појмова
 - 2.1.1. Начела
 - 2.1.2. Предање
 - 2.1.3. Градитељство
 - 2.1.4. Предајно градитељство
 - 2.1.5. Традиционално градитељство
 - 2.1.4. Вернакуларна архитектура
 - 2.1.6. Архитектура без архитектата
 - 2.1.7. Архитектура по мери човека
 - 2.1.8. Закључна разматрања
- 2.2 Критеријуми за избор примера градитељског предања
 - 2.2.1. Положај у односу на геоморфолошке карактеристике места
 - 2.2.2. Однос према климатским условима
 - 2.2.3. Примењени материјали и њихова доступност
 - 2.2.4. Енергетска ефикасност

- 2.2.5.Организација хоризонталног плана
- 2.2.6.Симболичке вредности
- 2.2.7.Ликовне карактеристике
- 2.2.8.Порекло и умеће градитеља
- 2.2.9.Закључна разматрања

3. УНИВЕРЗАЛНА И ЛОКАЛНА НАЧЕЛА ГРАДИТЕЉСКОГ ПРЕДАЊА

- 3.1 Анализа изабраних примера градитељског предања
 - 3.1.1 Поступак анализе
 - 3.1.2 Начела градитељског предања
 - 3.1.2.1 Начело сталног дијалога са поднебљем
 - 3.1.2.2 Начело грађења за сопствене потребе или познатог корисника
 - 3.1.2.3 Начело искуственог настанка градитељских начела
 - 3.1.2.4 Начело динамичности станишта у простору
 - 3.1.2.5 Начело односа разноврсности облика и техничког нивоа грађења
 - 3.1.2.6 Начело решавања проблема избегавањем
 - 3.1.2.7 Начело појединачног остваривања заједничког уређења
 - 3.1.2.8 Начело неограничене примене ограничених средстава
 - 3.1.2.9 Начело маркације места
 - 3.1.2.10 Начело привидне краткотрајности и пролазности
 - 3.1.2.11 Начело израстања грађевине из тла
 - 3.1.2.12 Начело растварања куће у окружење
 - 3.1.2.13 Начело денивелације хоризонталног плана
 - 3.1.2.14 Начело просторности слободне основе
 - 3.1.2.15 Начело покретљивости стана
 - 3.1.2.16 Начело уводног простора
 - 3.1.2.17 Начело симбиозе грађеног и биљног света
 - 3.1.2.18 Начело особности у заједништву
 - 3.1.2.19 Начело типизације просторне организације и конструкцијског склопа
 - 3.1.2.20 Начело корекције ортогоналне матрице из функционалних разлога
 - 3.1.2.21 Начело вишеделног станишта
 - 3.1.2.22 Начело „биоразградивости“ и рециклаже
 - 3.1.2.23 Начело органског формирања групација
 - 3.1.2.24 Начело природног постављања објекта у крајолик
 - 3.1.2.25 Начело просторне организације кућишта
 - 3.1.2.26 Начело градације јавности простора
 - 3.1.2.27 Начело права и потребе на видик
 - 3.1.2.28 Начело „живе“ воде у стану
 - 3.1.2.29 Начело функцијског степеновања
 - 3.1.2.30 Начело средишног положаја енергетског извора
 - 3.1.2.31 Начело раздвајања функцијских нивоа у односу на приступ
 - 3.1.2.32 Начело обједињених комплементарних функција
 - 3.1.2.33 Начело монофункционалности објекта
 - 3.1.2.34 Начело пружања функције и конструкције кроз више нивоа.
 - 3.1.2.35 Начело пропульзивне структуре
 - 3.1.2.36 Начело „гостинског“ простора
 - 3.1.2.37 Начело раздвојених комуникацијских токова у стану
 - 3.1.2.38 Начело лаких структурних грађевних елемената и склопова
 - 3.1.2.39 Начело конструкција следи намену (“construction follows function“)

- 3.1.2.40 Начело синтезе конструкцијских структура
- 3.1.2.41 Начело унификације конструкцијских елемената и склопова.
- 3.1.2.42 Начело двоструког свода
- 3.1.2.43 Начело тачкастог ослањања
- 3.1.2.44 Начело двојне конструкције
- 3.1.2.45 Начело демонтажног сегментираног поља
- 3.1.2.46 Начело продужене стрехе
- 3.1.2.47 Начело кров као издигнуто тло
- 3.1.2.48 Начело „просторног“ зида
- 3.1.2.49 Начело опредељења материјала наменом
- 3.1.2.50 Начело потпуне примене аутохтоног материјала
- 3.1.2.51 Начело „мрежне матрице“ на таваници
- 3.1.2.52 Начело ротирајуће везе угаоног стуба
- 3.1.2.53 Начело различитих термичких зона
- 3.1.2.54 Начело „пролазне“ ликовне форме
- 3.1.2.55 Начело истицања природне текстуре материјала
- 3.1.2.56 Начело односа мале и велике форме
- 3.1.2.57 Начело тродимензионалне модуларности

3.2 Класификација одабраних начела градитељског предања

- 3.2.1 Начела избора локације
- 3.2.2 Културолошка начела
- 3.2.3 Начела организације простора
- 3.2.4 Обликовна начела
- 3.2.5 Конструктивна начела

3.3. Универзална и локална начела градитељског предања

- 3.3.1 Уводне напомене
- 3.3.2 Универзална начела
- 3.3.3 Локална начела
- 3.3.4 Закључак

4. МОГУЋНОСТ САВРЕМЕНЕ ПРИМЕНЕ ТРАДИЦИОНАЛНИХ НАЧЕЛА

4.1 Приказ и анализа савремених пројектантских поступака

- 4.1.1 Општи осврт
- 4.1.3 Приказ и анализа савремених пројектантских поступака

4.2 Анализа остварења савремене градитељске праксе у контексту начела градитељског предања

- 4.2.1 Уводне напомене
- 4.2.2 Иностранци (регионални) примери
- 4.2.3 Домаћи примери

4.3 Студија случаја примене начела градитељског предања у савременом пројектовању

- 4.3.1 Методологија примене начела
- 4.3.2 Примена алгоритма
- 4.3.3 Закључак

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

6. БИБЛИОГРАФИЈА

6.1 Извори

6.2 Литература

7. ПРИЛОЗИ И ИЛУСТРАЦИЈЕ

8. БИОГРАФИЈА АУТОРА И ИЗЈАВЕ

8.1 Биографија

8.2 Изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Основни текст рада садржи пет поглавља, која су формулисана као: 1. Увод, 2. Анализа начела градитељског предања у Србији у периоду до друге пловине XX века, 3. Универзална и локална начела градитељског предања, 4. Могућност савремене примене традиционалних начела и 5. Закључна разматрања.

Прво поглавље - *Увод*, садржи објашњење предмета и проблема истраживања, као и његових циљева и задатака. У њему су дефинисане хипотезе и презентоване примењене научне методе. У оквиру овог поглавља пружен је и преглед досадашњих истраживања и тумачења која се тичу теме рада. Посебан део је посвећен, основним појмовима и концепту одрживог грађења.

У другом поглављу - *Анализа начела градитељског предања у Србији у периоду до друге пловине XX века*, формулише се оквир у коме ће се истраживати градитељско предање и његова начела. Поглавље има две целине. У првој целини се анализирају појмови предајно и традиционално градитељство, вернакуларна архитектура, архитектура без архитектата, архитектура по мери човека и усваја садржај синтагме градитељског предања која ће бити основ за даља разматрања начела градитељског предања у Србији у периоду до друге пловине XX века. У другом делу овог поглавља, разматрају се критеријуми за избор примера градитељског предања као што су положај у односу на геоморфолошке карактеристике места, однос према климатским условима, затим примењени материјали и њихова доступност, енергетска ефикасност, организација хоризонталног плана, симболичке вредности, ликовне карактеристике и порекло и умеће градитеља.

Треће поглавље - *Универзална и локална начела градитељског предања* је посвећено изабраним примерима градитељског предања и начелима која су препозната у њима. Поглавље садржи три целине. У првој целини је приказан поступак анализе изабраних примера градитељског предања, дат на 223 карактеристична примера; као и 57 формулисаних начела градитељског предања. У другој је дата класификација одабраних начела градитељског предања, а у трећој се начела разврставају по критеријуму нивоа примењивости на универзална и локална начела што је приказано у одговарајућој табели.

У четвртом поглављу - *Могућност савремене примене традиционалних начела* разматрају се оквири и могућности примене појединих начела градитељског предања у савременом процесу пројектовања, односно у архитектонској пракси. Поглавље има три целине. Прва садржи анализу савремених пројектантских поступака, а друга анализу остварења савремене градитељске праксе у контексту начела градитељског предања, приказану на домаћим и иностраним примерима. Трећа целина садржи приказ могућности примене начела градитељског предања у савременом пројектовању, анализирана кроз студију слушаја, на примеру конкретног пројекта из ауторове праксе.

У последњем поглављу - *Закључна разматрања* дати су закључци проистекли из научног истраживања, извршена је оцена полазних хипотеза и научне оправданости истраживања. На крају је указано на могуће правце даљег истраживања поменуте теме кроз формирање базе примера народног градитељства и оснивање научно-истраживачког центра за проучавање, очување и савремену примену градитељског предања Србије.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

На првом месту, савременост овог истраживања огледа се у приступу анализи вернакуларне архитектуре Србије која се темељи на савременим приступима анализи и разумевању вернакуларне архитектуре уопште.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

У раду је коришћена референтна литература, примарни и секундарни извори, као и непосредна истраживања самог докторанда на терену. Истраживање је засновано на литератури и изворима који се односе на традиционално градитељство, вернакуларна архитектура, архитектура без архитеката, архитектура по мери човека и одрживо пројектовање, што ће бити основ за даља разматрања *начела градитељског предања* у Србији у периоду до друге половине XX века, а и шире и њихова практична примена у савременом пројектовању. Преглед библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са савременим теоријским расправама и резултатима који се односе на поменуте теме, као са примерима који се тичу проблематике коју истражује, и да на примерен начин користи и тумачи изворе приликом аргументације својих ставова.

Најзначајнији извори коришћени, према одређеним тематским целинама, у истраживању су следећи:

За истраживања историјских и теоријских извора о градитељском предању

- Duiy, C. *The Houses of Mankind*. Thames and Hudson Ltd. London, 1979.
- *ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, τόμος έκτος: ΘΕΣΣΑΛΙΑ – ΗΠΕΙΡΟΣ*. «ΜΕΛΙΣΣΑ», 1988.
- Oliver, P. *Built to Meet Needs, Cultural Issues in Vernacular Architecture*. Oxford: Elsevier Ltd, 2006.
- Rapoport, A. *House, Form and Culture*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc, 1969.
- Елијаде, М. *Свето и профано*. Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2003.
- Јунг, К.Г. „Приступ несвјесном,“ у: *Човјек и његови симболи*, ур.К. Г. Јунг, 18-103. Загреб: Младост, 1987.
- Норберг-Шулц, К.: *Становање: Станиште, урбани простор, кућа*. Грађевинска књига, Београд, 1990.
- Цвијић, Ј.: *Балканско полуострво и јужнословенске земље I*. Београд, 1922.

За истраживања историјске грађе (примарни и секундарни извори и референтна литература) градитељског предања

- Влаинац, М.: *Речник наших старих мера – у току векова*, I-IV. САНУ, Посебна издања, Одељење друштвених наука, Београд, 1964
- Вукосављевић, С.: *Историја сељачког друштва II*, Социологија становања, Посебна издања СССХС, Одељење друштвених наука, књига 51, Београд, 1965.
- Вукосављевић, С.: *Историја сељачког друштва. III*, Социологија сељачких радова, САНУ, Посебна издања, књига DXLVIII, Одељење друштвених наука књига 89, Београд, 1983.
- Дероко, А. *Народно неимарство I*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1968.
- Дероко, А. *Народно неимарство II*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1968.
- Дероко, А. *Фолклорна архитектура у Југославији*. Београд: Научна књига, 1964.
- Juvanec, B.: *Arhitektura Slovenije*. Založba 12 in Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2007
- Kadić, M.: *Starinska seoska kuća i Bosni i Hercegovini*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1967.
- Којић, Б.: *Стара градска и сеоска архитектура у Србији*. Београд: Просвета, издавачко предузеће Србије, 1949.
- Крунић, Ј.: *Баштина градова средњег Балкана*. Београд: Завет, 1996.
- Krunić, J.: *Narodna arhitektura Makedonije*. JUGOSLAVIJA, ilustovani časopis, 11 sveska, Publicističko izdavački zavod Jugoslavija, Beograd, 1956.
- Крунић, Ј.: О архитектури старе куће (тип и порекло) и урбаном склопу града Пећи, *Саопштења XII*, РЗЗСК, Београд, 1981.
- Krunić, J.: *Тип старе куће и структура насеља области Plavskog jezera*. Beograd projekt-СЕР, Beograd, 1981.
- Krunić, J.: *Kuća i varoš u oblasti stare Raške*. Завет, RZZSK, Beograd, 1994.
- Miličić, M.: *Nepoznata Dalmacija*. Zagreb, 1955.
- Милосављевић, Д.: *Осаћански неимари*. Просвета, Завичајни музеј Прибој, 2000.
- Ненадовић, С. М. *Илустровани речник израза у народној архитектури*. Београд: Просвета, 2002.
- Павловић, Д.Ст., Р. Ангелова, Н. К. Муцопулос, Ж. Стојка, и Х. Сезгин, ур. *Народно градитељство на Балкану*. Београд: Републички завод за заштиту споменика СР Србије, 1987.
- Петровић, Ђ.: *Народна архитектура – дократи и чардаци*. Београд, 1955.
- Петровић, С.: *Српска митологија – Систем српске митологије I књига*. Ниш: Просвета, 1999.
- Соло, Ш.: *Типови кућа и зграда у пређашњој Босни и Херцеговини*, докторска теза, Државна штампарија Краљевине Југославије, 1932.
- Финдрик, Р.: *Вајати: знамење младости*. Сирогојно: Музеј „Старо село“, 1999.
- Финдрик, Р.: *Динарска брвнара*. Сирогојно: Музеј „Старо село“, 1998.
- Финдрик, Р.: *Народно неимарство*. Сирогојно: Музеј „Старо село“, 1994.
- Freudenreich, A.: *Narod gradi na ogoljenom krasu*. Savezni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb-Beograd, 1962.
- Хацијева Алексиевска, Ј.: *Архитектонската композиција на старата македонска кука*. Архитектонски факултет, Скопје, 1986.
- *Hrvatski građevni oblici*, sveska IV. Hrvatsko društvo arhitekata i inžinira, reprint izdanje, NAKUS Samobor, 2005.

- Чипан, Б.: *Стара градска архитектура во Охрид*. Македонска книга, Скопје, 1982.

За истраживања историјске грађе (примарни и секундарни извори и референтна литература) о градитељском предању у Србији до прве половине 20. века

- Валтровић, М. и Д.Милутиновић. *Валтровић и Милутиновић: документи 1, Теренска грађа 1871-1884*. Београд: Историјски музеј Србије, 2006.
- Валтровић, М.и Д.Милутиновић. *Валтровић и Милутиновић: документи 2, Теренска грађа 1872-1907*. Београд: Историјски музеј Србије, 2007.
- Здравковић, И.: *Документи народног стваралаштва у прошлости - споменици градске и сеоске народне архитектуре у Србији*. Друштво конзерватора Србије, Београд, 1990.
- Златић Ивковић, З. и Крстовић, Н.: *Дрво живота*, каталог истоимене изложбе, Музеј на отвореном Старо село у Сирогојну, Сирогојно, 2010.
- Инкиостри, Д. „Наша архитектура (1907)“ у: *Југословеска уметност XX века – српска архитектура 1990 – 1970*, уред. С.Барачковић, В.Ковачевић и Г.Гордић. Београд: Музеј савремене уметности, 1972, 42-45.
- Кадијевић, А. *Архитектура и дух времена*. Београд: Грађевинска књига, 2010.
- Кадијевић, А. *Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX – средина XX века)*. Београд: Грађевинска књига, 2007.
- Калајић, Д. „Балкански источници српског сликарства 20. века“, каталог изложбе, Музеј савремене уметности, Београд, 1994.
- Krstić, V.: Statut grada Dubrovnika, u: *Zakonodavstvo arhitektonske baštine*. RZZSK, Београд, 2006.
- Obradovic, T.: Split level horizontal house plan in the Balkan vernacular architecture, in *Vernacular architecture From Tradition to the Future*, in: *Serbian Architectural journal*, Volume 8, No 1(2016): 59-74.
- Pavlović, D. St.: *Architecture traditionnelle des Balkans – Yougoslavie*. Editions MELISSA, 1990.
- Ротер-Благојевић, М.: *Стамбена архитектура Београда у 19. и почетком 20. века*. Архитектонски факултет Универзитета у Београду, Орион Арт; Београд, 2006.
- Стевановић, А. „Уметност и архитектура (1890)“ у: *Југословеска уметност XX века – српска архитектура 1990 – 1970*, уред. С.Барачковић, В.Ковачевић и Г. Гордић. Београд: Музеј савремене уметности, 1972, 39-41.
- Таназевић, Бранко. „Нешто о грађењу сеоских школа (1908)“ у: *Југословеска уметност XX века – српска архитектура 1990 – 1970*, уред. С.Барачковић, В.Ковачевић и Г.Гордић. Београд: Музеј савремене уметности, 1972, 47-48.

За истраживања о примени начела градитељског предања у савременој архитектонској теорији и пракси

- Bernik, S.: *Arhitekt Zlatko Ugljen*, Међународна галерија портрета, Tuzla, 2002.
- Vuksanović, D.: *Tradicionalna arhitektura Crne Gore i bioklimatizam*. Biblioteka Disertatio, Zadužbina Andrejević; Београд, 1998.
- Gaković, S.: *Paštrovska kuća*, CEP, Београд, 1979.
- Grabrijan, D. Neidhart J.: *Arhitektura Bosne i put u savremeno*. DSZ, Ljubljana, 1957.
- Grabrijan, D.: *Makedonska hiša. Pehod iz stare orijentalске v sodobno evropsko hišo*. Patrizanska knjiga, Ljubljana, 1976.
- *La maison en pan-de-bois*. Editions Lieux Dits, Lion, 2015.

- Марић, И.: *Традиционално градитељство Поморавља и савремена архитектура*. ИАУС, Посебна издања 46, Београд, 2006.
- Марић, И.: *Регионализам у српској модерној архитектури*. ИАУС, Посебна издања 76, Београд, 2015.
- Миленковић, Б.: Анонимно градитељско искуство и данашња пракса, у: *Заштита споменика народног градитељства*, зборник радова, ур.Радомир Станић и др. Друштво конзерватора Србије, Београд, 1984.
- Миленковић, Ј.: Савремени градитељ - настављач традиције, у: *Заштита споменика народног градитељства*, зборник радова, ур. Радомир Станић и др. Друштво конзерватора Србије, Београд, 1984.
- Milenković, B.: *Graditeljska tradicija*, Епархијска радоница, Београд, 2009.
- Nešković, J.: *Revitalizacija spomenika culture*. PDS iz zaštite , revitalizacije i proučavanja graditeljskog nasleđa, AF, Београд 1986.
- Petrović, Đ.: *Neimarska pravila i aršin*. DUD, Disertacija 1, Edicija časopisa Univerzitet danas, Београд,1973.
- Петровић, З. и Миленковић, Б.: *Призрен-град споменик, слика града*. Покрајински завод за заштиту споменика културе, Приштина, Лепосавић, 2006.
- Petrović, B., Rašković I.: *Tradicijska tranzicija*. Архитектонски факултет, Београд, 2011.
- Pucar, M.: *Bioklimatska arhitektura*, posebna izdanja IAUS, br.45, Београд, 2006.
- Radivojević, A., Roter Blagojević, M., Rajčić, A. The issue of thermal performance and protection and modernisation of traditional half-timbered (bondruk) style houses in Serbia. *Journal of Architectural Conservation*, 20:3 (2014): 209-225, DOI: 10.1080/13556207.2014.984508
- Радовић, Д.: *Архитектура и поднебље, улога климе у формирању регионалности урбаног и архитектонског израза*, докторска дисертација. Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 1989.
- Радовић, Р.: *Савремена архитектура - између сталности и промена идеја и облика*. Факултет техничких наука, "Стилос", Нови Сад 1998.
- *Традиција и идентитет – архитектура у Финској*, каталог изложбе Музеј савремене уметности, Београд, 1980.
- Трифуновић, Ј.: Стара и нова уметност, Идеја прошлости у модерној уметности, Зограф 3 (1969): 39.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Предметно истраживање је примарно теоријског карактера, али је у великој мери усмерено и ка проверавању примене дефинисаних принципа традиционалног градитељства у савременој пракси. У оквиру рада на предметној теми коришћено је више истраживачких метода за проверу заснованости постављених научних хипотеза.

Истраживање досадашњих тумачења и примене принципа традиционалног градитељства на ширем балканском простору до прве половине 20. века је спроведено кроз историографски метод. Након прикупљања, систематизације и проучавања примарних извора и литературе, сагледани су досадашњи приступи овој теми, не само у домаћој литератури и оној са ширег простора Балкана, већ и тумачење појмова вернакуларна архитектура и традиционални принципи грађења у савременој страниј литератури. Извршена су и истраживања архивске и друге

необјављене грађе, као и непосредна теренска истраживања, чиме су извори допуњени подацима непосредно прикупљеним на терену, у виду фотографија и кроз разговоре са локалним становништвом.

Уз анализу и синтезу прикупљених података сагледани су утицаји природног и друштвеног контекста на традиционално вернакуларно градитељство са ширег простора Балкана, као и сагледавање базичних принципа којима се руководио народни неимар. Након дефинисања примарних и секундарних критеријума за избор карактеристичних примера, издвојено је њих 223 који су подвргнути анализи. На основу анализе примера, приказане кроз прегледне табеле, издвојено је и дефинисано 57 начела предајног градитељства. Она су класификована у односу на примарни карактер на културолошка начела, начела организације простора, обликовна начела и конструктивна начела. Она су такође разврстана у односу на карактер и у универзална и локална начела.

Након анализе историјских примера, сагледана је досадашња примена традиционалних принципа грађења у архитектури друге половине 20. века, како у интернационалној, тако и у домаћој пракси, као и могућност коришћења појединих принципа и савременом градитељству, посебно са аспекта одрживог развоја.

Кроз студију случаја је на конкретном примеру из праксе предложен оквирни методолошки приступ и алгоритам примене традиционалних принципа градње у савременом пројектовању.

3.4. Применљивост остварених резултата

Примена резултата овог истраживања је широка, како у теоријском, тако и практичном смислу. Пре свега, спроведено истраживање основних принципа грађења - просторних, конструкцијских и обликовних, у вернакуларној архитектури Србије и Балкана до половине 20. века, их посматра у односу на могућност њихове примене у савременом одрживом градитељству, што је значајна новина. Такође, значајно је што се градитељски принципи вернакуларног градитељства у Србији и на Балкану посматрају комплексно кроз утицаје који нису искључиво везани за физички контекст и природне карактеристике непосредног окружења у ком настаје, већ и кроз утицаје друштвених и културолошких фактора. Сходно томе, ово истраживање ће бити значајан основ за даља тумачења односа и примењивости принципа традиционалне вернакуларне архитектуре Србије и Балкана у савременом добу и одрживом грађењу.

Такође, у раду се у извесној мери редифинише савремени однос према вернакуларном, али и његовој интерпретацији у данашњој архитектури, кроз нови поглед на принципе одрживог грађења и очување традиције. Дају се одређена упутства и препоруке за савремено архитектонско стваралаштво утемељени на основним препознатим принципима традиционалног стваралаштва и његовим вредностима, указујући на могућности и начине његовог унапређивања.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Предметна докторска дисертација показује да кандидат поседује способност за самосталан научно-истраживачки рад. То се огледа у употреби релевантне литературе и

повезивању знања из области архитектуре, као и оних из других области релевантних за истраживање, а посебно оних у домену вернакуларне и регионалне архитектуре, њених практичних и теоријских оквира, као и њене интерпретације у разматраном периоду, односно друштвеног, културног и теоријског контекста који ју је условио.

Кандидат је овим радом показао самосталност у идентификацији проблема истраживања, одабиру, примени и интерпретацији метода истраживања на одабрани предмет истраживања. Докторска дисертација показује да кандидат влада вештинама употребе разних научних метода истраживања, почев од анализе садржаја примарних и секундарних извора, компаративне анализе, синтезе и интерпретације резултата истраживања. Кандидат је кроз посебно формирану методологију одабира и класификације примера, дефинисање основних начела традиционалног градитељства, као и студију случаја и сагледавање оних начела који се могу применити у савременој пракси показао способност дефинисања и обраде специфичне теме, као и примене теоријских знања на примеру из праксе.

Значајан показатељ способности кандидата за самосталан научни рад произилази из објављених радова из шире области дисертације, публикованих у истакнутом националном часопису, као и научном тематском зборнику и зборнику радова са научног скупа.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Научни доприноси предметног истраживања су:

- Свеобухватни и интердисциплинарни приступ у изучавању карактеристика и вредности традиционалног градитељства Србије насталог до прве половине 20. века кроз разумевање ширег природног и друштвеног контекста Балкана, односно универзалних и локалних принципа грађења.
- Повезивање традиционалних начела грађења са савременом праксом одрживог развоја и потребом да се редифинишу досадашњи приступи градитељству који недовољно користи искуство и знања традиционалног градитељства која су у својој суштини одржива и примарно поштују локални идентитет и карактеристике места.
- Формулисање иновативног приступа савременом архитектонском стваралаштву кроз понуђени модел примене базичних начела предајног градитељства, који омогућавају обогаћивање савремене архитектонске праксе значајним вредностима вернакуларног и традиционалног стваралаштва.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Дисертација је јасно конципирана и формулисана, научно заснована и представља заокружену истраживачку целину. Научни доприноси који су остварени у дисертацији представљају унапређење научних знања, имајући у виду да се принципи традиционалног градитељства Србије и Балкана анализирају кроз разумевање њихових бројних аспеката и реализација у зависности од природних и друштвених контекста у

којима је настајало, са посебним истицањем потребе да се традиционални феномени грађења истражују унутар интердисциплинарног оквира и у односу на савремено доба.

Анализом и идентификацијом основних начела предајног градитељства Србије и Балкана, кандидат истиче недовољност њихове досадашње примене у архитектури друге половине 20. века, мада су ова начела у великој мери усаглашена и са савременим принципима одрживог развоја. У том смислу, кандидат указује на потребу да се они у већој мери примењују у савременој пракси ради очувања идентитета места, посебно код објеката специфичних намена (хотели, апармански комплекси и сл).

Овим истраживањем се ревалоризује значај и вредности традиционалне вернакуларне архитектуре у савременом добу, чиме се истиче потреба за продубљенијим и свеобухватнијим истраживањем, валоризацијом и очувањем карактеристичних примера народног градитељства из прошлости, како би се очувале културне вредности и идентитет историјских места и савремено стваралаштво ускладило са његовим квалитетима.

4.3. Верификација научних доприноса

Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком (M24):

- Obradovic, T.: Split level horizontal house plan in the balkan vernacular arhitecture, in: *Serbian Architectural Journal*, Vol. 8, No 1 (2016): 59-74. ISSN 1821-3952

Рад у тематском зборнику националног значаја (M 45):

- Обрадовић, Т.: Витезови урбанистичког реда, у: Лазаревић-Бајец, Н. (ур.) *Урбано планирање и политика*, Едиција Урбанологија, свеска 4. Београд: Архитектонски факултет, 1995, 117-120.

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини (M 63):

- Обрадовић, Т.: *Прелазни простори функцији промене структуре стана*, у: Зборник радова Првог научног скупа Унапређење становања 94. Београд: Архитектонски факултет, 1994, 416-420.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе дисертације кандидата **мр Тихомира Обрадовића, дипл. инж. арх.**, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом. Дисертација задовољава научне критеријуме и пружа допринос научној области *Архитектура и урбанизам*, посебно ужој научној области *Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа* за коју је матичан Архитектонски факултет, као и научни допринос који се односи на развој нових приступа и примени резултата истраживања у савременој градитељској пракси.

Оригинални резултати остварени су дефинисањем и анализом базичних принципа традиционалног грађења у Србији до прве половине 20. века, првенствено у односу на успостављање продубљенијег и свеобухватнијег приступа истраживању традиционалних начела градитељског предања као дела ширег природног и друштвеног контекста Балкана. Такође, посебан допринос, рад је остварио у сагледавању и формулисању начела градитељског предања, као и преиспитивању могућности њихове примене у савременој градитељској пракси, посебно везано за аспект одрживог грађења.

Кандидат је показао способност за научно-истраживачки рад кроз рад на самој дисертацији, као и у објављеним научним радовима у часопису међународног значаја, домаћим зборницима и саопштењима са конференција.

На основу напред наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом „**Начела градитељског предања и њихова савремена примена**”, кандидата **мр Тихомира Обрадовића, дипл.инж.арх.**, прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 20.07.2018. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Ана Радивојевић, ванредни професор,
Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор,
Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Игор Марић, научни саветник,
Институт за архитектуру и урбанизам Србије